

Голові Спеціалізованої вченої ради Д 14.052.03
Державного університету «Житомирська політехніка»
д.держ.упр., д.е.н., проф. СВІРКО Світлані Володимирівні

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора наук з державного управління, доцента
ВАКУН ОКСАНИ ВОЛОДИМИРІВНИ
на дисертацію Курбанова Антона Костянтиновича «Державне
управління потенціалом системи охорони здоров'я», подану до захисту
на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління
за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління**

Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами, темами

В Україні триває трансформація медичної галузі, що вимагає нових підходів до управління ресурсами, фінансами та якістю медичних послуг. Ефективність функціонування системи безпосередньо залежить від раціональної організації управлінських процесів на всіх рівнях. Тому дослідження потенціалу системи (кадрового, фінансового, інфраструктурного) є критично важливим, адже державне управління потенціалом системи охорони здоров'я є необхідним для забезпечення її стійкого розвитку та підвищення якості медичних послуг.

Дана дисертаційна робота вирізняється цілісним і системним підходом до наукового обґрунтування теоретико-методологічних засад державного управління потенціалом системи охорони здоров'я, що передбачає комплексний аналіз її структурних компонентів, механізмів функціонування та напрямів розвитку в умовах сучасних соціально-економічних трансформацій. Це підкреслює високий рівень значущості та практичної актуальності досліджуваної проблематики в контексті необхідності підвищення ефективності функціонування системи охорони здоров'я та вдосконалення механізмів державного управління.

Дисертація виконана в межах планів науково-дослідних робіт Державного університету «Житомирська політехніка» за темами «Інноваційні механізми публічного управління та адміністрування» (державна реєстрація 0121U111051) та «Євроінтеграційні імперативи сталого розвитку сільських територіальних громад» (державна реєстрація 0124U003135), де здобувачем проведені дослідження, пов'язані з розробкою комплексного механізму державного управління адаптивно-резервним потенціалом системи охорони здоров'я.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність

Автором ґрунтовно опрацьовано та застосовано основоположні наукові дослідження з теорії і методології державного управління, що стало основою формування індивідуальної траєкторії дослідження та сприяло глибинному аналізу предмета дослідження. Теоретичною та інформаційною базою дисертаційної роботи стали законодавчі та нормативно-правові акти, фундаментальні положення теорії публічного управління у сфері охорони здоров'я, методичні та методологічні розробки щодо розвитку механізмів державного управління потенціалом системи охорони здоров'я для забезпечення її готовності до кризових ситуацій.

Поставлена мета дисертаційної роботи досягнута і логічно розкрита шляхом послідовного вирішення окреслених завдань: оцінити публікаційну активність з проблем державного управління потенціалом системи охорони здоров'я; ідентифікувати фактори впливу на державне управління потенціалом системи охорони здоров'я як об'єкта наукового дослідження; обґрунтувати функціональні особливості методології державного управління потенціалом системи охорони здоров'я; охарактеризувати потенціал системи охорони здоров'я та його складові з позиції державного управління; розробити методологічні положення державного управління потенціалом системи охорони здоров'я на основі застосування системного підходу; визначити місце адаптивно-резервного потенціалу в системі державного управління охороною здоров'я в умовах криз; проаналізувати сучасний стан та наслідки державного управління потенціалом системи охорони здоров'я України за його складовими (кадровий, фінансовий, інфраструктурний); оцінити сучасний стан потенціалу систем охорони здоров'я (фінансовий, кадровий, інфраструктурний) країн-членів Європейського Союзу як передумови формування євроінтеграційних імперативів державної політики в досліджуваній галузі; визначити місце та вихідні положення прогнозування в системі державного управління адаптивно-резервним потенціалом системи охорони здоров'я; розробити методологічні положення прогнозування як складової державного управління потенціалом системи охорони здоров'я; розробити комплексний механізм державного управління адаптивно-резервним потенціалом системи охорони здоров'я на основі прогнозування.

Досягнуті результати демонструють високий рівень реалізації дослідницьких завдань як у теоретико-методологічному, так і у прикладному вимірах державного управління. Автор чітко визначив проблемне поле

дослідження, сконцентрував увагу на новітніх аспектах проблеми, ідентифікував прогалини в існуючих підходах та запропонував новітні механізми і практико-орієнтовані рішення для їх подолання.

Послідовність і продуманість структури дослідження забезпечують його цілісність та наукову обґрунтованість викладу. Дисертантом удосконалено теоретичні положення державного управління потенціалом системи охорони здоров'я щодо введення в науковий обіг нових понять та розширення змісту існуючих (адаптивність, безпечність, безперервність, стійкість, кадровий потенціал, фінансовий потенціал, інфраструктурний потенціал).

Автором охарактеризовано потенціал системи охорони здоров'я та його складові з позиції державного управління, розроблено методологічні положення державного управління потенціалом системи охорони здоров'я на основі застосування системного підходу, а також визначено місце адаптивно-резервного потенціалу в системі державного управління охороною здоров'я в умовах криз. Розроблено вихідні положення державного управління адаптивно-резервним потенціалом системи охорони здоров'я. Визначено зміст поняття адаптивно-резервного потенціалу системи охорони здоров'я наступним чином: здатність системи зберігати стійкість, безперервність функціонування, ефективність та результативність надання медичної допомоги населенню в умовах нестабільності, кризових ситуацій, надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру і трансформаційних викликів. Встановлено, що ключовими властивостями ефективної адаптивно-резервної складової потенціалу системи охорони здоров'я є адаптивність, безперервність, безпечність, стійкість.

На основі аналізу сучасного стану та наслідків державного управління потенціалом системи охорони здоров'я України автором з'ясовано, що фінансове забезпечення системи охорони здоров'я України формується під впливом загальноекономічних умов та характеризується поступовим зростанням обсягів бюджетних видатків на медичну сферу. Виявлено, що у процесі реформування системи охорони здоров'я спостерігається оптимізація мережі лікарняних закладів, раціоналізація ліжкового фонду та посилення ролі амбулаторно-поліклінічної допомоги, що зумовлює зміну просторової організації медичної інфраструктури та її функціонального навантаження. Зазначені зміни зумовлюють трансформацію просторової організації медичної інфраструктури, що проявляється у формуванні госпітальних округів, концентрації спеціалізованої допомоги у багатопрофільних лікарнях інтенсивного лікування та одночасному розширенні доступності первинної допомоги на місцевому рівні. Це, у свою чергу, впливає на функціональне

навантаження закладів охорони здоров'я, підвищуючи вимоги до їхньої технічної оснащеності, кадрового забезпечення та управлінської ефективності.

Крім того, встановлено, що подальший розвиток системи охорони здоров'я потребує удосконалення механізмів фінансового менеджменту, впровадження сучасних інструментів стратегічного планування, підвищення прозорості розподілу ресурсів та зміцнення інституційної спроможності органів управління. Особливої уваги потребує забезпечення збалансованості між централізацією фінансових потоків і децентралізацією управлінських повноважень, що дозволить підвищити ефективність використання наявного потенціалу галузі та якість надання медичних послуг населенню.

Важливими напрацюваннями автора є розроблений комплексний механізм державного управління адаптивно-резервним потенціалом системи охорони здоров'я на основі прогнозування, який визначає сукупність державно-управлінських інструментів організаційного (запровадження процедури утворення антикризових координаційних центрів; розробка та впровадження системи управління резервами системи охорони здоров'я; розробка та впровадження механізмів реагування на кризи; розробка та впровадження системи перепрофілювання закладів охорони здоров'я); інформаційного (налагодження системи обміну даними між державними органами та закладами охорони здоров'я; формування інформаційно-аналітичної системи антикризових координаційних центрів; формуванні системи інформаційної взаємодії із населенням в умовах криз); фінансового (формування резервних фондів системи охорони здоров'я; впровадження механізмів екстреного фінансування медичних послуг; забезпечення багатоканального фінансування ЗОЗ без прив'язки до форми власності; фінансування процедури формування резервів системи охорони здоров'я) та правового (передбачає формування та впровадження нормативно-правових актів:) характеру, що формує цілісну систему забезпечення адаптивності, безперервності, безпечності та стійкості системи охорони здоров'я в умовах криз. Ґрунтовно представлено комплексний механізм прогнозування розвитку системи охорони здоров'я як складової державного управління її потенціалом, що становить собою послідовність взаємопов'язаних етапів інформаційного, аналітичного, процедурного та контрольного характеру, які дозволяють формувати сценарії розвитку системи охорони здоров'я та забезпечити прийняття стратегічних державно-управлінських рішень щодо її потенціалу в штатному режимі та реагування на кризові ситуації.

Вагому науково-практичну цінність становить запропонована у роботі інформаційна модель, що характеризує взаємодію між елементами системи

державного управління та їх змістовні і формальні характеристики, зокрема:

- 1) визначено повноваження та ідентифіковано властивості суб'єктів державного управління потенціалом системи охорони здоров'я;
- 2) розроблено систему методів державного управління за досліджуванним об'єктом шляхом визначення їх змісту, властивостей та порядку застосування;
- 3) обґрунтовано методологічні положення реалізації зворотного зв'язку, які передбачають ідентифікацію методів за такими складовими як: моніторинг, оцінка ефективності та коригування рішень.

Достовірність викладених результатів дослідження підтверджується використанням цілого комплексу загальнонаукових і спеціальних методів, принципів та підходів сучасної методології, серед яких: метод аналізу та синтезу, абстрагування, систематизації та групування (для вивчення факторів впливу на державне управління потенціалом системи охорони здоров'я як об'єкта наукового дослідження); методи групування, аналогії, абстрагування, аналізу та синтезу, індукції та дедукції (для з'ясування функціональних особливостей методології державного управління потенціалом системи охорони здоров'я); методи теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу, групування, моделювання та систематизації (для характеристики потенціалу системи охорони здоров'я як об'єкта державного управління); системний підхід, методи групування, моделювання, структуризації, узагальнення та абстрагування (для розробки методології державного управління потенціалом системи охорони здоров'я); методи групування, узагальнення, аналогія, структуризація, аналіз і синтез, порівняння (для розробки вихідних положень державного управління адаптивно-резервним потенціалом системи охорони здоров'я); методи економічного аналізу, статистичного спостереження, групування та систематизації (для оцінки потенціалу (фінансовий, кадровий, інфраструктурний) систем охорони здоров'я України та країн-членів Європейського Союзу); методи узагальнення, абстрагування, групування, структуризації (для дослідження місця прогнозування в системі державного управління адаптивно-резервним потенціалом системи охорони здоров'я); методи алгоритмізації групування, узагальнення, аналогії, структуризації, аналізу та синтезу (для розробки методологічних положень прогнозування та державного управління адаптивно-резервним потенціалом системи охорони здоров'я).

Дисертаційна робота відповідає формулі спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління стосовно теоретико-методологічного обґрунтування механізмів державного управління, а також відповідає паспорту спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління за такими напрямками: п.1 «Теоретико-методологічні засади розроблення та

функціонування механізмів державного управління: категорії, закономірності, принципи, методи, концепції, моделі, системи, класифікація»; п.2 «Цілі, завдання, функції держави, стратегії її розвитку як чинники формування та функціонування механізмів державного управління»;»; п.5 «Цільові, функціональні, організаційні та інші складові механізмів державного управління на центральному, регіональному, галузевому рівнях, в різних сферах суспільного життя»; п.8 «Закономірності, принципи, концепції, моделі та тенденції розвитку державного управління на регіональному рівні»; п.13 «Результативність та ефективність функціонування суб'єктів та механізмів державного управління».

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи

Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, в якій вирішено комплексну наукову проблему. До найбільш вагомих наукових результатів слід віднести: розроблений комплексний механізм державного управління адаптивно-резервним потенціалом системи охорони здоров'я на основі прогнозування, який визначає сукупність державно-управлінських інструментів організаційного (запровадження процедури утворення антикризових координаційних центрів; розробка та впровадження системи управління резервами системи охорони здоров'я; розробка та впровадження механізмів реагування на кризи; розробка та впровадження системи перепрофілювання закладів охорони здоров'я); інформаційного (налагодження системи обміну даними між державними органами та закладами охорони здоров'я; формування інформаційно-аналітичної системи антикризових координаційних центрів; формуванні системи інформаційної взаємодії із населенням в умовах криз); фінансового (формування резервних фондів системи охорони здоров'я; впровадження механізмів екстреного фінансування медичних послуг; забезпечення багатоканального фінансування ЗОЗ без прив'язки до форми власності; фінансування процедури формування резервів системи охорони здоров'я) та правового (передбачає формування та впровадження нормативно-правових актів:) характеру, що формує цілісну систему забезпечення адаптивності, безперервності, безпечності та стійкості системи охорони здоров'я в умовах криз.

Відповідну цінність у контексті наукової новизни становлять розроблені вихідні положення державного управління адаптивно-резервним потенціалом системи охорони здоров'я, зокрема визначено пріоритетні завдання, сформовано сукупність принципів, ідентифіковано об'єкт (система охорони здоров'я як суспільно значуща сфера державного

управління, що функціонує в умовах динамічних викликів та потребує забезпечення стійкості, мобілізаційної готовності й безперервності надання медичної допомоги у штатних та кризових ситуаціях) та предмет (організаційно-методологічні положення державно-управлінських рішень щодо формування, підтримки та використання адаптивно-резервного потенціалу системи охорони здоров'я для забезпечення її стійкості, мобілізаційної готовності й безперервності надання медичної допомоги при штатних та кризових ситуацій), що забезпечить відповідність системи охорони здоров'я таким властивостям як адаптивність, безпечність, безперервність та стійкість зважаючи на його ключові складові (фінансові, кадрові та інфраструктурні).

Набули подальшого розвитку: обґрунтування сукупності, змістовного наповнення та взаємодії факторів впливу на систему охорони здоров'я, що визначають напрями її розвитку та формування підґрунтя державного управління її потенціалом, що групуються на внутрішні та зовнішні; обґрунтування функціональних положень та об'єктних особливостей методології державного управління потенціалом системи охорони здоров'я, зокрема: 1) визначено властивості методології; 2) запропоновано групувати завдання за часовим характером; 3) встановлено, що завдання системи охорони здоров'я знаходяться в тісній взаємодії із потенціалом, як в контексті можливості їх реалізації, так і в контексті управління потенціалом.

Загальнонаціональне або світове значення дисертаційної роботи

Дисертаційна робота пропонує новітній підхід до державного управління системою охорони здоров'я, що поєднує теоретико-методологічне обґрунтування концептуальних засад та адаптивних механізмів формування, розвитку та впровадження механізмів підвищення ефективності функціонування медичної галузі в умовах трансформаційних змін. На світовому рівні дисертаційна робота розширює наукові уявлення про особливості реформування систем охорони здоров'я в країнах із перехідною економікою та в умовах обмежених ресурсів. Отримані результати можуть бути корисними для міжнародної наукової спільноти, а також для країн, які здійснюють подібні реформи, оскільки вони демонструють ефективні інструменти адаптації глобальних моделей фінансування та управління до національних умов. Дослідження сприяє розвитку порівняльних підходів у сфері публічного управління охороною здоров'я та може бути використане у міжнародних проєктах, спрямованих

на зміцнення систем громадського здоров'я, підвищення їхньої резильєнтності та досягнення цілей сталого розвитку. Вищенаведене засвідчує загальнонаціональне значення поданої дисертаційної роботи.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях

Результати дисертаційного дослідження оприлюднено у 58 наукових публікаціях, серед яких: 4 – монографії (з них 1 – одноосібна); 15 статей у фахових виданнях України; 4 статті в зарубіжних виданнях, проіндексованих у міжнародних наукометричних базах Web of Science Core Collection та/або Scopus; 18 робіт апробаційного характеру. У співавторських публікаціях здобувач брав участь у проведенні досліджень та оформленні їх результатів. У тексті дисертації зазначено посилання на співавторів відповідних робіт.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у дисертації, підтверджується змістом публікацій Курбанова А.К., що відображають основні результати проведеного дослідження.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації

У тексті дисертаційної роботи відсутні академічний плагіат, фабрикації та фальсифікації. Публікації здобувача повністю відображають результати її досліджень і містять коректні посилання на використані джерела. Наведена в дисертації інформація про посилання на ідеї, результати та тексти інших авторів є коректною та відповідає дійсності.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження

Практичне значення результатів дослідження сформульовано у вступі дисертації та відображено в рефераті дисертації. Результати, що полягають в удосконаленні державного управління потенціалом системи охорони здоров'я, можуть бути використані в практичній діяльності органів державної влади та суб'єктів місцевого самоврядування у межах їхніх повноважень, визначених законодавством. Зокрема, це стосується органів, відповідальних за формування та реалізацію державної політики у сфері охорони здоров'я, повоєнного відновлення, інфраструктури та розвитку людського капіталу.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи

Дисертаційне дослідження справляє позитивне враження та відзначається науковою новизною і практичною значущістю результатів, що відображають особистий внесок здобувача у науку державного управління. Разом із тим, окремі положення потребують додаткового уточнення та можуть стати предметом подальшої наукової дискусії:

1. Доцільно глибше обґрунтувати взаємозв'язок між «високим рівнем заінтересованості» як властивістю методології та конкретними механізмами залучення. Адже, на сьогодні в Україні відсутня чітка взаємодія зі стейкхолдерами, причому не стільки та етапі їх залучення до розробки стратегій, скільки на етапі коригування реформ.

2. Розділ 4 дисертаційної роботи присвячений питанням оцінки рівня потенціалу системи охорони здоров'я країн-членів Європейського Союзу, що є вкрай актуальним в умовах сьогодення. Водночас автору доцільно було надати обґрунтування вибору саме зазначених країн.

3. Запропонований комплексний механізм прогнозування (п. 3.1) потребує чіткого визначення відповідального органу, який здійснюватиме координацію між відомствами (МОЗ, МОН, Мінфін), адже відсутність механізму координації може призвести до несприйняття результатів прогнозування відповідним відомством.

4. Автору варто було б уточнити технічні вимоги до «інформаційно-комунікаційної системи СОЗ в умовах кризи» (табл. 5.2), щоб вона не дублювала існуючі реєстри, а адаптувалася до них. Крім того, вагоме значення на сьогодні має євроінтеграція, а тому вітчизняні інформаційно-аналітичні реєстри та системи необхідно адаптувати до загальноєвропейських.

5. Етап «нормування резервів на основі прогнозування» (табл. 5.2) слід доповнити описом процедури періодичного перегляду цих норм відповідно до зміни зовнішніх загроз.

Разом з тим, слід зазначити, що наведені зауваження не знижують наукову та практичну цінність дисертаційної роботи та не впливають на її загальну позитивну оцінку. З огляду на рекомендаційний характер висловлені зауваження та побажання спрямовані на активізацію подальших наукових розвідок у науці державного управління.

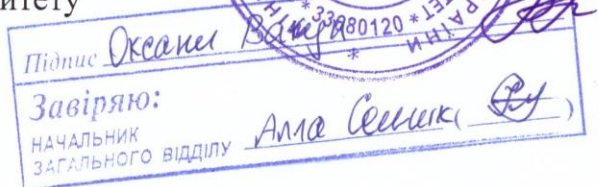
Загальний висновок

Враховуючи актуальність та наукові результати дослідження, вважаю, що дисертація Курбанова А.К. виконана на високому науково-теоретичному рівні, містить науково обґрунтовані висновки і рекомендації та має науково-прикладну цінність. З точки зору наукової новизни отримані в дисертаційній роботі результати є вагомим внеском у розвиток галузі державного управління, що значно розширює межі наукових розвідок і пропонує теоретико-методологічне обґрунтування теоретичних, методологічних та організаційних положень, а також розробку практичних рекомендацій щодо розвитку державного управління потенціалом системи охорони здоров'я для забезпечення її готовності до кризових ситуацій. Зміст дисертації повністю відповідає спеціальності 25.00.02 – механізми державного управління.

Дисертаційна робота «Державне управління потенціалом системи охорони здоров'я» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальну наукову проблему. За змістом, новизною, глибиною теоретичних узагальнень і практичним значенням дисертація відповідає вимогам пп. 6-9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. №1197, а її автор – Курбанов Антон Костянтинович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент:

доктор наук з державного управління,
доцент, професор кафедри управління та адміністрування
Івано-Франківського навчально-наукового
інституту менеджменту
Західноукраїнського національного
університету

Оксана ВАКУН

